

ประวัติศาสตร์ (ไม่) ลับฉบับ 'เหา' (4) กองทัพอันเกรียงไกรของนโปเลียนติด 'เหา'?

ปลายฤดูใบไม้ผลิปี 2001 คนงานก่อสร้างกำลังทำงานกันอย่างขะมักเขม้นเพื่อเดินสายโทรศัพท์และหุบทำสายป้อมปราการร่างของสหภาพโซเวียตแห่งหนึ่งในเมืองวิลนีอุส (Vilnius) ในประเทศลิทัวเนีย (Lithuania) ในขณะที่ยอดของพวกเขากำลังกลิ้งไปในพื้นดินใกล้ๆ กับป้อม พวกเขาได้พบเจอบางอย่างที่น่าอึดใจชั่วขณะ

คนขับกระโดดลงไปดู แล้วก็ต้องอึ้ง เพราะสิ่งที่เขาเห็นตรงหน้าก็คือ "กะโหลกและชิ้นส่วนซากศพของมนุษย์"

คนงานในไซต์งานเริ่มรวน พวกเขาเล่าว่า "ยิ่งขุดก็ยิ่งเจอ มันโผล่ขึ้นมาเต็มไปหมด มีมากมายนับเป็นพันๆ ร่างเลยทีเดียว"

สถานการณ์ดูเลวร้ายและน่าสยดสยองราวกับฉากจากภาพยนตร์สยองขวัญ เพราะสิ่งที่พวกเขาขุดพบก็คือหลุมฝังศพโบราณขนาดมหึมาที่เต็มไปด้วยซากศพมนุษย์มากมายก่ายกองที่เรียงรายซ้อนทับกันอย่างอัดแน่น การค้นพบครั้งนี้ ทำให้ทุกคนแฮร์รี่ไป

หลุมศพแห่งนี้แม้จะมีความลึกไม่มาก แค่ราวๆ เมตรถึงเมตรครึ่ง แต่ความกว้างและความยาวของมันนั้นใหญ่โตมหึมา นั่นคือกว้างถึง 10 เมตร และยาวถึงเกือบ 40 เมตร

นี่คือหลุมศพรวมที่ใหญ่ที่สุดที่เคยค้นพบในประวัติศาสตร์ของยุโรป

โครงการเดินสายโทรศัพท์หยุดชะงักในทันที นักโบราณคดีและผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยวิลนีอุส (Vilnius University) ถูกเรียกตัวเข้ามาอย่างรวดเร็วเพื่อไขปริศนาแห่งหลุมศพโบราณขนาดยักษ์

การขุดค้นเพื่อกู้ซากเพื่องานวิจัยเริ่มต้นในเดือน

ภาพวาดการล่าถอยของกองทัพนโปเลียน หน้าศาลากลางเมืองวิลนีอุส (Town Hall, Vilna) วาดโดยศิลปิน J. Damiel ในปี 1846

มีนาคม 2002 โดยมี Justina Poskiene นักประวัติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยวิลนีอุสเป็นหัวหน้าทีมขุดสำรวจ

แตงานนี้ทำหาย เพราะการเดินสายโทรศัพท์ก็รอนานไม่ได้ ทางทีมมีเวลาขุดสำรวจแค่เพียง 1 เดือน...

ด้วยข้อจำกัดทางเวลา อีกทั้งยังขาดงบประมาณและผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์จริงในการศึกษาวิจัยหลุมศพมนุษย์โบราณ พวกเขาจึงเริ่มกังวลว่าการสำรวจครั้งนี้อาจจะคว้าน้ำเหลว

ริเมนทัส แยนคาอัสคัส (Rimantas Jankauskas) หนึ่งในแกนนำการสำรวจจากมหาวิทยาลัยวิลนีอุส ก็เลยเริ่มคิดนอกกรอบ

แทนที่จะขุดบิงทำกันเอง เขาเสนอให้เชิญทีมนักมนุษยศาสตร์จากฝรั่งเศสที่มีประสบการณ์มากกว่าเข้ามาช่วยขุดเคลื่อนงานวิจัย งานจะได้เดินไปเร็วขึ้น มีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

และที่สำคัญ ถ้าพวกเขามีความร่วมมือกับทีมฝรั่งเศส พวกเขาจะสามารถเอาโครงการนี้ไปยื่นขอทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ประเทศฝรั่งเศส (Centre national de la recherche scientifique, CNRS) ได้อีกด้วย

ถ้ามองแบบไม่โลกสวย แม้ต้องยอมยกเครดิตของการค้นพบไปที่ทางฝรั่งเศส แต่ก็ยังถือว่าคุ้ม เพราะนี่อาจจะเป็นทางเลือกเดียวแบบไฟต์บิงคับของทีมลิทัวเนียจริงๆ

ด้วยเวลาที่มีอยู่แค่เดือนเดียว พวกเขาขาดทั้งทุน ขาดทั้งคน ถ้าไม่ดึงเอาฝรั่งเศสมาร่วม งานนี้อาจจะไม่มีทางเกิด

หลังจากที่ได้ฉันทามติจากทีมลิทัวเนีย ริเมนทัสเริ่มติดต่อทีมวิจัยจากฝรั่งเศสอย่างรีบเร่งพอทราบเรื่อง ทีมฝรั่งเศสก็ตื่นตัวอย่างมากด้วยธรรมชาติของเมืองวิลนีอุสที่เป็นเมืองโบราณมรดกโลกที่เลื่องชื่อในด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมอยู่แล้ว

อีกทั้งขนาดอับนทึบที่มาของหลุมศพยักษ์แห่งวิลนีอุสที่หาที่ไหนไม่ได้ก็แล้ว

โครงการนี้จุดประกายความอยากรู้อยากเห็นของพวกเขาจนลุกโชน พวกเขาตอบตกลงร่วมทีม และยินดีที่จะร่วมลงขันสนับสนุนงานวิจัยนี้แทบจะในทันที

ต้องยอมรับว่ากลยุทธ์ยังปีนหน้าเดียวได้ยากสองตัวขอริเมนทัสนี่แบบยลเพราะนอกจากจะได้คนที่รู้อยู่แล้วว่าต้องขุดยังไง ต้องทำอะไรอย่างไรมั้ง ยังได้เงินแบบจัดเต็มจากประเทศฝรั่งเศสมาใช้ในงานวิจัยด้วย

หลังจากได้พันธมิตร (และเงิน) ทีมวิจัยลิทัวเนียก็เริ่มงานวิจัย พวกเขาเปิดประเดิมหลุมศพอย่างเป็นทางการในวันที่ 12 มีนาคม 2002 ทว่า สถานการณ์ค่อนข้างต่างไปสำหรับทีมฝรั่งเศส พวกเขาต้องทำเอกสารอย่างฉุนวุ่น

มติชน สุดสัปดาห์

Matchon Weekend
Circulation: 500,000
Ad Rate: 355

Section: First Section/-

วันที่: ศุกร์ 29 ธันวาคม 2566 - พฤหัสบดี 4 มกราคม 2567

ปีที่: 44

ฉบับที่: 2263

หน้า: 87(เต็มหน้า)

Col.Inch: 97.60

Ad Value: 34,648

PRValue (x3): 103,944

ศิลปะ: ชาว-ดำ

คอลัมน์: ทะลุกรอบ: ประวัติศาสตร์ (ไม่) ลับฉบับ 'เทา' (4) กองทัพอันเกรียงไกรของนโปเลียนติด...

และผูกมัดทุก เพื่อขอเดินทางออกนอกประเทศมา ด้วยจุดประสงค์เล่นประหลาด “เพื่อสำรวจหลุมฝังศพขนาดยักษ์จากอดีต” แม้ว่าจะต้องขี้ใจเองอยู่หลายครั้ง ในที่สุด พวกเขาได้รับอนุมัติให้เดินทางมาลิชัวเนียเพื่อร่วมโครงการวิจัยได้

และแล้ว ลิชัวเนียหลังจากที่เริ่มขุด นักวิจัย 5 คนจากทีมฝรั่งเศสก็มาถึงลิชัวเนีย

ด้วยกรอบเวลาที่บีบคั้น พอทีมฝรั่งเศสตามมาถึง ทีมวิจัยทั้งสองร่วมกันขุดทะลุลงล่าง ป่าช้ากันอย่างบ้าคลั่ง เจ็ดวันต่อสัปดาห์ แบบไม่สนดินฟ้าอากาศ

แต่ผลลัพธ์ที่พวกเขาได้มาจากการสำรวจก็คุ้มค่าและน่าทึ่ง พวกเขาค้นพบตัวอย่างมากมาย ส่วนใหญ่เป็นศพมนุษย์ที่ซ้อนทับกันอย่างหนาแน่น (ในพื้นที่แค่ 1 ตารางเมตร เหลือแล้ว พวกเขาเจอศพมนุษย์อัดแน่นอยู่มากถึง 7 ศพ)

“ในหลุมนั้นคือศพต่างๆ สุมกองกันเป็นพะเนินอัดแน่นเสียจนแทบไม่มีชั้นดินคั่นอยู่เลยระหว่างศพ” ชัดเจนว่าซากศพพวกนี้ทั้งหมดน่าจะถูกฝังรวมกันลงไปคราวเดียว

จากลักษณะท่าทางของศพที่ขุดขึ้นมาได้ ศพส่วนใหญ่เหมือนกับถูกฝังลงไปแบบไม่มีการจัดทำ จัดเรียงใดๆ

ที่จริง ท่าทางของศพที่อยู่ในแถบตรงกลางๆ ของหลุมนั้นดูเหมือนศพที่กลิ้งลงมาตรงกลางจากขอบๆ ซึ่งอาจจะพอดีความได้ว่า “หลุมศพปริศนาแห่งนี้อาจจะถูกขุดขึ้นมาเพื่อฝังศพจำนวนมาก โดยที่ศพแต่ละศพจะถูกโยนลงมาจากบริเวณขอบหลุม”

“จากการประมาณการ ในหลุมแห่งนี้ น่าจะมีซากศพมนุษย์กองสุมรวมๆ กันมากถึงราวๆ 2,000-3,000 ศพเลยทีเดียว” ทีมวิจัยเผย

“ที่จริงแล้ว ในหลุมนี้ไม่ได้มีแค่ซากมนุษย์ แต่มีซากศพของม้าและลาอยู่ด้วยที่ก้นหลุม ศพของมนุษย์ที่พบเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย ของผู้หญิงก็พบอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อยมากๆ”

คำถามคือแล้วซากศพ และโครงกระดูกที่มีอยู่อย่างท่วมท้นในหลุมนี้น่าจะมาจากยุคไหนกันแน่ในประวัติศาสตร์

“พวกเขาอาจจะมาจากยุคพระเจ้าซาร์ (Tsarist) นซี (Nazi) หรือแม้แต่ยุคแห่งสตาลินลุ่มเรื่อง (Stalinist) ก็เป็นไปได้” ในตอนแรก นักวิจัยก็จินตนาการไปได้ร้อยแปด

แต่พอพวกเขาเริ่มสำรวจชิ้นส่วนเครื่องแต่งกายของแต่ละศพที่ยังพอเหลืออยู่ อย่างเช่น ทรายประดับหมวก ทรายบนเม็ดกระดุม หัวเข็มขัด และรองเท้าหนัง ภาพก็เริ่มกระจ่างชัด

นี่คือเรื่องแบบจากกองพลต่างๆ ของพวกทหารฝรั่งเศสเกือบทั้งหมด โดยมีชุดทหารที่มาจากประเทศอื่นๆ อย่างอิตาลี โปแลนด์ และบาวาเรียปะปนอยู่บ้าง

ในรายงานของพวกเขาสรุปได้ว่าพวกเขาเจอชุดของทหารจากกองพลต่างๆ ถึง 40 กองพล โดยส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยทหารราบ และทหารม้า แต่ก็มีพบศพกองทหารอารักขาจักรวรรดิ (imperial guard) ปนอยู่ในหลุมด้วย

ส่วนศพของผู้หญิงส่วนใหญ่จะเป็นพวก cantinières, blanchisseuses et vivandières ที่อยู่ในค่ายทหารฝรั่งเศส ทำหน้าที่ช่วยสนับสนุนกองทัพ เช่น ขายยาสูบ แอลกอฮอล์ เป็นผู้ช่วยแพทย์ เป็นเชฟทำอาหาร และอีกสารพัด

หลักฐานทั้งหมดที่พวกเขาสำรวจเจอั้นตรงกันเปื้อนกับที่ถ้อยคำที่กองทหารของมิกอิล คูตูซอฟ (Mikhail Kutuzov) ได้เคยบันทึกเอาไว้ “Inciderunt itaque in fossam quam sibi ipsi fecerunt (พวกเขาถูกฝังอยู่ในป่าช้าที่พวกเขาขุดขึ้นมาเอง)”

จากบันทึกสรุปว่าในช่วงที่นโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) ถอยทัพจากรัสเซีย พวกทหารฝรั่งเศสได้ขุดหลุมฝังศพไว้ 8 แห่งในเมืองวิลนิอัส เพื่อกลบฝังเพื่อนๆ ร่วมรบของพวกเขาที่เสียชีวิตไป ราวๆ 37,000 คน

และทางทีมวิจัยเชื่อมั่นว่านี่คือหนึ่งในหลุมฝังศพทั้งแปดของเหล่าทหารหาญจากกองทัพอันเลือนลามของนโปเลียน ในขณะที่กำลังล่าถอยในสงครามรุกรานรัสเซีย (Russian invasion) ในเดือนธันวาคม 1812

“บางศพที่เราขุดขึ้นมาได้มีท่าทางที่ไม่เหมือน

กับศพที่แค่ถูกโยนลงไปเฉยๆ พวกมันเหมือนถูกพิธีชงนมแข็ง มาก่อนที่จะถูกฝัง” ทีมวิจัยของลิชัวเนียตั้งข้อสังเกต น่าสนใจ

บางทีการล้างป่าช้าครั้งนี้อาจจะชี้ชัดได้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้กองทัพของนโปเลียนพังทลายย่อยยับจนแทบไม่เหลือ

เป็นไปได้ว่าเสบียงที่ขาดแคลนและอากาศอันหนาวเหน็บในฤดูหนาวอันโหดของวิลนิอัสอาจจะเป็นต้นเหตุแห่งการวิบัติของกองทัพอันเกรียงไกรของนโปเลียน

ซึ่งก็อาจจะถูกอยู่บางส่วน แต่ทว่าในบันทึกประวัติศาสตร์แทบทุกเล่มระบุชี้ชัดว่า “ตัวแปรสำคัญที่ทำให้กองทัพนโปเลียนยอมพระรามจนต้องยอมล่าถอยแบบหมดรูปในสงครามรัสเซีย” แท้จริงแล้ว ไม่ใช่แค่สภาพอากาศที่โหดร้าย

แต่เป็น “การระบอบของโรคร้ายที่มี ‘เทา’ เป็นพาหะ”

บางทีการขยายตัวของชุมชนเมือง ก็ทำให้เราเจออะไรที่ไม่คาดคิด ใครจะรู้ว่าการขุดเพื่อเดินสายโทรศัพท์จะนำไปสู่การค้นพบหลุมฝังศพทหารที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป ที่กลายมาเป็นหนึ่งในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่น่าตื่นตาตื่นใจ

หลุมฝังศพโบราณนี้ จะกลายเป็นหน้าตาที่เปิดตัวให้เราได้เรียนรู้เรื่องราวมากมายจากอดีตแบบที่เราไม่เคยทำได้มาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กับคำถามที่ว่า “กองทัพนโปเลียนล้มเพราะเหตุจริงหรือ”?

คราวหน้ารู้กันครับ... ●